

krajov a obcí). Príslušnosť ku kmeňu jeho členom zaručovala nielen slobodu (samozrejme, v určitom zmysle slova), ktorú si však aj sami museli chrániť,³ ale dávala im aj identitu. Jednotlivec, ktorý sa z rôznych dôvodov ocitol mimo kmeňa, stratil jeho ochranu, právo hlasovať na sneme a užívať spoločný majetok. Za určitých okolností ho mohol prijať iný kmeň a získať tak niektoré práva alebo sa stať bojovníkom náčelníkovej (vodcovej) družiny.⁴ Človek sa tak ako člen kmeňa mohol narodiť alebo sa ním mohol stať.

Germáni dokázali vytvoriť mocné kmene (kmeňové zväzy) už veľmi skoro, ako to dokladá migrácia Kimbrov, Teutónov a Ambrónov na prelome 2. a 1. storočia pred n. l. Súdržnosť a jednotu veľkého spoločenstva udržiaval spoločný, kratšie či dlhšie trvajúci záujem, ako bola napríklad migrácia. Jeho identita začala závisieť od vodcu, vládnucej rodiny, družiny, veľmožov a širšej spoločenskej elity. Kmeň a najmä kmeňový zväz preto nebol pevnou, jednoliatou a nerozdeliteľnou jednotkou. Väčšinu kmeňov a zväzov, o ktorých písal Cézar (100 pred n. l. – 44 pred n. l.), Strabón (64 pred n. l. – 24 n. l.) alebo Tacitus (55 – po 115), už Ammianus Marcellinus (330 – po 395) nepoznal. V čase Prokopia (500 – po 565) bolo známych len zopár veľkých a silných kmeňových zväzov, ktoré už vytvárali ríše na čele s jediným vládcom, kráľom.⁵ Niektoré kmene v priebehu storočí vykrvácali vo vojnách, prípadne prišli o svojich veľmožov a náčelníkov a boli pohltené inými alebo sa k inému kmeňu pripojili dobrovoľne. Kmeňový zväz bol tvorený menšími kmeňmi a zanikal, keď ho opúšťali. Podnetom na spájanie boli predovšetkým vojny a presuny do nových sídiel, pretože len spojením dovedy samostatných kmeňov sa mohlo vytvoriť mohutné vojsko pod jednotným velením. Ak vonkajšie ohrozenie pominulo, dôvody, ktoré viedli k spojeniu, sa strácali a funkcia vojenského vodcu už nemala zmysel. Kmene opäť nadobúdali samostatnosť. Susedstvo s Keltmi a neskôr s Rímskou ríšou však nútilo spájať sa a podriaďovať sa jednotnému veleniu a viedlo tiež k majetkovej a spoločenskej diferenciacii, čo bol jeden z predpokladov ďalšieho vývoja.

³ K slobode, jej významu a chápaniu pozri: STEINHÜBEL, 2012, s. 12-17, aj s odkazmi na ďalšiu literatúru.

⁴ Tacitus píše, že postavenie prepustencov sa nelíšilo od postavenia otrokov ani v rámci rodiny, ani kmeňa, okrem tých spoločenstiev – a to je zaujímavé – s kráľovskou vládou, kde prevyšovali dokonca slobodných i urodzených. Kráľovská vláda a existencia kráľovských či veľmožských družín teda umožňovala aj neplnoprávnym členom kmeňa nadobudnúť nielen uznanie, ale i majetok: TACITUS, *Germania* 25: „*Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate, exceptis dumtaxat iis gentibus quae regnantur. Ibi enim et super ingenuos et super nobiles ascendunt.*“ P. *Cornelii Taciti libri qui supersunt, Tom. II/2 : De origine et situ Germanorum liber*. ÖNNERFORS, Alf (ed.) Stuttgart : B. G. Teubner, 1983.

⁵ Niektoré veľké kmeňové zväzy, napríklad Svébi, boli v 6. storočí už len pozostatkom veľkého spoločenstva, kým Longobardi, ktorí kedysi k Svébom patrili a ktorých viaceré pramene označujú ako „*gens parva*“, sa sami stali silným kmeňovým zväzom. Nie je však isté, či Svébi boli skutočným kmeňovým zväzom, alebo skôr len spoločným menom, ktorým sami seba polabskí Germáni označovali, porovnaj TACITUS, *Germania* 38: „*[Suebi] propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune Suebi vocentur.*“

Pôvod germánskej kráľovskej hodnosti nie je celkom jasný.⁶ Funkcia kráľa spočiatku nijako nenarúšala charakter kmeňového spoločenstva. To, či kmeň mal kráľa, alebo nie, bolo skôr vecou dohody a zvyku než nutnosti.⁷ Jednotlivé kmene totiž mohli mať kráľovské rodiny, hoci nemuseli mať vždy vládnucich kráľov. Teutónsky náčelník Theutobod je najstarším známym germánskym vodcom, ktorého Rimania – avšak až v neskorších prameňoch – označili ako „rex“,⁸ čo dnes prekladáme slovom kráľ. Plutarchos (46 – 120) dokonca spomína, no nemenuje, viacerých zajatých teutónskych kráľov.⁹ Je však otázne, či Theutobod bol naozaj kráľom, alebo mu tento titul Rimania pridali len preto, že sa im s odstupom času každý silný vodca javil ako kráľ a anachronicky nazývali kráľmi aj vodcov, ktorých kráľovský titul nie je doložený. Antickí autori písali pre rímskych čitateľov a väčšinou ani oni bližšie nepoznali štruktúru kmeňovej spoločnosti. Pri opise germánskych inštitúcií vychádzali najmä z toho, čo im bolo blízke a čo poznali zo svojho prostredia a doby. Používali latinské (grécke) výrazy, ktoré nie vždy presne vystihovali kmeňové inštitúcie, ich význam a právomoci. Keďže niektorí čerpali aj zo starších prác, mohli opisovať stav, ktorý už nezodpovedal aktuálnej úrovni germánskej spoločnosti.

Najstaršie a pomerne dobré správy o spoločenskej organizácii Germánov pochádzajú od Cézara, ktorý rozšíril používanie latinského termínu „Germanus“ – ak ho v tomto význame sám nezaviedol – na označenie obyvateľstva odlišného od Keltov. Píše, že v čase vojny, keď germánsky kmeň (*civitas*) útočil alebo sa musel brániť, si jeho príslušníci zvolili úradníkov (*magistratus*) na vedenie vojny, ktorí vtedy mali „*moc nad životom a smrťou*“. V čase mieru vojenský vodcovia neboli potrební a život kmeňa riadili náčelníci (*principes*), ktorí v rámci svojho kraja, obce alebo rodu súdili a urovnávali nezhody medzi ľuďmi.¹⁰ Hoci sa pri rozhodovaní riadili vlastným úsudkom, zaiste vychádzali aj z nepísaného zvykového práva.¹¹ Cézarova terminológia pri opise Germánov síce vychádza

⁶ TODD, Malcolm. *Germáni*. Praha : NLN, 1999, s. 34-35. Pozri tiež: GRIERSON, Philip. Election and Inheritance in Early Germanic Kingship. In *Cambridge Historical Journal*, 1941, roč. 7, č. 1, s. 1-22; WOLFRAM, Herwig. The Shaping of the Early Medieval Kingdom. In *Viator : Medieval and Renaissance Studies*, 1970, roč. 1, s. 11-20; SAWYER, Peter Hayes – WOOD, Ian N. (eds.) *Early Medieval Kingship*. Leeds : University of Leeds, 1977; WOLFRAM, Herwig. *Die Germanen*. München : Beck, 1997, s. 64-66; GOETZ, Hans Werner – JARNUT, Jörg – POHL, Walter (eds.) *Regna and gentes (d'alej Regna)*. Leiden ; Boston : Brill, 2003; POHL, Walter. *Die Germanen*. München : Oldenbourg, 2004, s. 65-71.

⁷ GRIERSON 1941, s. 1-2.

⁸ FLORUS, Epitome I, 38, 10: „*Certe rex ipse Teutobodus*.“ *Florus : Epitome of Roman History*. FORSTER, Edward Seymour (Trans.). Cambridge MA ; London : G. P. Putnam's Sons, 1929; LIVIUS, Periochae 66-70.

⁹ PLUTARCHUS, Vitae paralellae: Marius 21. *Plutarchi Vitae paralellae, Vol. 1*. SINTENIS, Karl (ed.). Lipsiae : B. G. Teubner, 1908.

¹⁰ CAESAR, De bello Gallico VI, 23: „*Cum bellum civitas aut illa tum defendit aut infert, magistratus, qui ei bello praesint, ut vitae necisque habeant potestatem, deliguntur*.“ *C. Iulii Caesaris Commentarii rerum gestarum, Vol. 1 : Bellum Gallicum*. SEEL, Otto (ed.) Leipzig : B. G. Teubner, 1968.

¹¹ Porovnanie strohého opisu v Tacitovej *Germánii* a napríklad Longobardského zákonníka ukazuje viaceré podobnosti až zhody a dokladá, že niektoré rozsudky alebo zvyky pretrvali takmer bez zmien päť storočí.

z rímskeho republikánskeho zriadenia, no napriek tomu je jasná a výstižná. Magistrátmi boli nepochybne vojenský vodcovia a Cézar ich tak nazval preto, lebo boli volení a ich moc dočasná, podobne ako rímski úradníci. Náčelníkmi boli predáci, poprední členovia kmeňa. Keďže u Germánov v tom čase pôda patrila celému kmeňu, náčelníci ju na jeden rok prideliovali jednotlivcom, rodom i celým príbuzenstvám. Ľuďom (*plebs*) sa potom zdalo, píše Cézar, že sa majetkom vyrovnajú najmocnejším (*potentissimi*).¹² Podobný postup, keď pôdu na dobytom alebo darovanom území, ktorá však už bola majetkom kráľa a nie kmeňa, kráľ prideliaval do doživotnej držby členom svojej družiny, veľmožom i radovým bojovníkom za ich služby v boji, badáme aj v čase sťahovania národov. Keďže germánske ríše nemali fungujúcu ekonomiku, neschopnosť získať ďalšiu pôdu či jej strata, alebo drobenie mohli viesť k narušeniu celého systému, úpadku alebo zániku ríše. Ako výstižne o Theodorichovej vláde napísal Ennodius (473 – 521), hoci si to ani sám zrejme neuvedomoval: „[R]íša, ktorá nerastie, sa zmenšuje.“¹³

Významným zdrojom osobného i spoločného majetku (a tiež slávy) boli lúpežné výpravy. Podľa Cézara sa vodcom (*dux*) výpravy mohol stať aj náčelník (*princeps*). Ak sa kmeňovému zhromaždeniu pozdával vodca, jeho vek, schopnosti i jeho plán, bojovníci sa k nemu pridali. Vojenský vodca teda nemal absolútnu moc. Svoje ciele musel vždy predniesť na zhromaždení slobodných mužov (bojovníkov). Ak prítomných presvedčil, išli s ním zvyčajne všetci, pretože nenasledovať vodcu, ktorého si sami zvolili, sa považovalo za hanbu.

Podľa rímskeho historika Tacita mali v 1. a 2. storočí u Germánov o čosi pevnejšiu kráľovskú vládu len Góti (alebo presnejšie Gotóni) a kráľov vraj poslúchali ešte aj Rugovia, Lemoviovia a tiež škandinávski Suioni, ktorým vládol jeden náčelník.¹⁴ Je však otázne, do akej miery sú Tacitove informácie správne, keďže tieto kmene sa nachádzali od Rímskej ríše najďalej a rozpad rodovej štruktúry bol v jeho dobe najvýraznejší práve na rýnsko-dunajskej hranici.¹⁵ Ak však tieto kmene predsa len mali kráľov, ich moc stále nebola nad slobodou kmeňa (*supra libertatem*). Germáni si svojich kráľov (*reges*) vybe-

¹² CAESAR, De bello Gallico VI, 22. K pôde pozri aj: Tamže IV, 1. Pôdu od Rimanov žiadali už migrujúci Kimbrovia a Teutóni a neskôr tiež Vizigóti či Odoakar v Itálii. Pôdu Odoakarových Germánov svojmu kmeňu rozdelil aj ostrogótsky kráľ Theodorich, avšak tú, ktorá patrila Rimanom, si nevzal.

¹³ ENNODIUS, Panegyricus dictus Theoderico XII, 61: „*minui aestimas quod non crescit imperium.*“ *Magni Felicis Ennodi opera*. In MGH: Auct. ant. 7. VOGEL, Friedrich (ed.) Berolini: Apud Weidmannos, 1885.

¹⁴ TACITUS, Germania 44: „*Gothones regnantur, paulo tom adductius, quam ceterae Germanorum gentes... Rugii et Lemovii... erga reges obsequium.*“ Suioni vraj na rozdiel od iných germánskych kmeňov už nenesli zbrane na verejnosti, ale mali ich zamknuté. Strážil ich otrok, pretože náčelník, ktorý im vládol ako kráľ, nedôveroval ani urodzeným, ani slobodným, ani prepustencom. Dôvodom, prečo boli zbrane zamknuté, bolo nielen to, že ich pred útokmi chránilo more, ale aj strach z nečinných ozbrojených skupín, pozri: TACITUS, Germania 44: „*[Suiones] unus imperitat, nullis iam exceptionibus, non precario iure parenti... Enimvero neque nobilem neque ingenuum, ne libertinum quidem armis praeponere regia utilitas est.*“

¹⁵ MIŽIČKO, Marko. Náčrt sociálnej štruktúry u Ostrogótov. In *Medea*, 2004, roč. 8, s. 58.

rali podľa vznešenosti a veliteľov (*duces*) podľa odvahy.¹⁶ Podobne ako Cézar aj Tacitus rozlišuje súdne a vojenské právomoci oboch funkcií. Rôzne právomoci tiež znamenali iné nároky na ľudí, ktorých do úradov vyberali. Veliteľmi sa stávali najmä mladí, fyzicky zdatní a odvážni jedinci – kráľmi mohli byť starší, ale vážení a uznávaní predáci, ktorí už svoju vojenskú kariéru mali dávno za sebou. Uvádza tiež, že Markomani a Kvádi mali vlastných kráľov zo vznešeného rodu, ale ich moc už závisela od Ríma a udržiavala sa pomocou rímskych peňazí.¹⁷ Boli teda klientskými kráľmi, ktorí Rímskej ríši vyhovovali viac ako volení a dočasní, a teda menej ovládateľní náčelníci a veliteľia.

Králi mali obmedzenú moc a ani vojenský vodcovia nemohli svoju vôľu presadzovať rozkazmi alebo nanútiť ju ostatným len z titulu svojho úradu.¹⁸ Autoritu si museli získať, napríklad statočnosťou a bojovnosťou. Ak boli vo velení a v boji rozhodní (*prompti*), bojovali v predných líniiach a bolo ich vidieť, bojovníci ich nasledovali s obdivom. Podľa Tacita o menej dôležitých záležitostiach rozhodovali náčelníci (*principes*), o závažných celý kmeň, teda zhromaždenie (*omnes, plebs, turba, universi, concilium*).¹⁹ Náčelníci mali poradnú úlohu. Predkladali návrhy zhromaždeniu, ktoré rozhodovalo o ich prijatí. Zhromaždenie ozbrojených (*armati*) slobodných mužov (t. j. vojska) sa schádzalo buď pravidelne v určité dni, alebo mimoriadne v stave núdze. Frankovia sa napríklad schádzali každý rok 1. marca.²⁰ Zhromaždenia sa nemohli zúčastniť zbabelci, ktorí utiekli z boja, vydedenci a prepustenci. Za nevýhodu barbarskej slobody (*ex libertate vitium*) Tacitus považoval to, že zdĺhavým príchodom na snem a jeho prípravami sa niekedy premárnili aj dva-tri dni. Rokovanie otvorili a na priebeh dozerali kňazi. Keď utíšili prítomných, ako prvý vystúpil kráľ alebo náčelník (*rex vel princeps*) a po ňom ďalší rečníci podľa veku, urodzenosti, odvahy v boji alebo výrečnosti. Vážnosť rečníka na sneme závisela nie od veliteľskej právomoci, ale od schopnosti presvedčiť.²¹ Ak sa prítomným jeho návrh nepáčil, odmietli ho bručaním. Ak s návrhom súhlasili, triasli oštepami a udierali do štítov. Čím viac rinčali zbraňami, tým väčšiu podporu a nadšenie prejavovali. Zhromaždenie tiež rozhodovalo o závažných zločinoch²² a volilo náčelníkov, ktorí mali súdnu právomoc nad určitým krajom (*pagus*) alebo dedinami (*vici*). Zhromaždenie vybralo náčelníkovi

¹⁶ TACITUS, Germania 7: „*Reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt.*“

¹⁷ TACITUS, Germania 42: „*Marcomanis Quadisque...reges mansere ex gente ipsorum...vis et potentia regibus ex auctoritate Romana...pecunia iuvantur.*“

¹⁸ TACITUS, Germania 11: „*auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate.*“ ; THOMPSON, Edward Arthur. The "Passio S. Sabae" and Early Visigothic Society. In *Historia : Zeitschrift für Alte Geschichte*, 1955, roč. 4, č. 2/3, s. 331.

¹⁹ TACITUS, Germania 11: „*De minoribus rebus principes consultant, de maioribus omnes: ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur.*“ ; TACITUS, *Historiae* IV, 15: „*Magno cum adsensu auditis barbaro ritu et patriis execrationibus universos adigit.*“ *P. Cornelii Taciti Libri Qui Supersunt, Tom. II/1 : Historiarum libri*. HEUBNER, Heinz (ed.) Stuttgart : B. G. Teubner, 1978.

²⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Frankové*. Praha : Vyšehrad 2009, s. 115.

²¹ TACITUS, Germania 11.

²² TACITUS, Germania 12: „*Licet apud concilium accusare quoque et discrimen capitis intendere.*“

druhov (*comites*), vraj až sto, aby mu pomáhali pri súdení a vláde.²³ Či sú títo pomocníci totožní s vojenskou družinou, zostáva nejasné.²⁴ Náčelnícka hodnosť sa niekedy udeľovala aj mladíkom, ktorí boli z urodzenej rodiny alebo mali udatných predkov. Mladý náčelník si potom vybral najstatočnejších a najskúsenejších rovesníkov, pre ktorých bolo cťou stať sa členom jeho družiny (*comitatus*).²⁵ Čím väčšia bola družina, tým väčší ohlas mal jej vodca nielen doma, ale aj u iných kmeňov. Mladíci bojovali vždy v predných líniách. Keď kmeň šiel do vojny, bolo hanbou pre náčelníka (*princeps*), ak ho bojovníci prekonali v odvahe, a hanbou pre bojovníkov, ak sa odvahou nevyrovnali vodcovi.²⁶ Pre bojovníkov bolo tiež veľkou potupou prežiť vodcu a vrátiť sa domov bez neho. Ich povinnosťou bolo veliteľ'a chrániť a vykonať preňho udatné skutky, pretože „náčelník bojoval za víťazstvo, bojovníci za náčelníka.“²⁷ Náčelníci si nemohli udržať veľkú družinu (*comitatus*), ak ich kmeň žil dlho v mieri. Urodzení mládenci (*nobiles adulescentes*) odchádzali tam, kde sa bojovalo, alebo podnikali lúpežné výpravy len preto, aby získavali slávu a koristi'. V tomto období boli vojny jediným zdrojom bohatstva pre kmeň i jeho príslušníkov. Práve v tomto súperení medzi germánskymi kmeňmi môžeme hľadať vznik spoločenskej elity a pôvod bohatých veľmožských hrobov datovaných od 3. storočia n. l.²⁸ O tom, či už bol mladík schopný nosiť zbraň a bojovať, rozhodoval kmeň (*civitas*). Mladý muž mohol nosiť zbraň až po rozhodnutí komunity. Keď prišiel čas, v priebehu zhromaždenia mu dal obradne štít a oštep do rúk niektorý z náčelníkov, otec alebo jeho príbuzný.²⁹ Chlapec sa tak stal dospelým a plnoprávnym členom spoločenstva (*rei publicae*).

Tacitus je veľmi všeobecný a nie je vždy jasné, či sa jeho opis vzťahuje na všetkých Germánov, alebo len na jednotlivé kmene. Čím väčší bol kmeň alebo kmeňový zväz, tým menšiu úlohu zohrávalo zhromaždenie a miestne snemy, pretože z praktických i časových dôvodov sa slobodní muži (vojsko) nemohli často stretávať. Napriek upadajúcemu vplyvu kmeňového zhromaždenia táto inštitúcia pretrvala až do raného stredoveku. U Frankov sa spomína v 6. storočí, u Sasov sa schádzalo do 8. storočia

²³ TACITUS, *Germania* 12: „*Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul et auctoritas, adsunt.*“ Veľkosť družín bola rôzna. Zriedka ju však tvorilo viac než 300 mužov. V 6. storočí mal napr. Herul Aordus 200-člennú družinu, longobardského kráľoviča sprevádzalo 40 mužov a v sprievode Longobarda Hildigesu boli okrem Longobardov Gepidi, a dokonca aj Slovania. Svoje družiny si vydržovali aj urodzení Germáni, ktorí slúžili v byzantskej armáde, napríklad Mundo. Herulský kráľ Gretes sa nechal pokrstiť s celou svojou družinou.

²⁴ HEATHER, Peter. *Gótové*. Praha : NLN, 1996, s. 76.

²⁵ TACITUS, *Germania* 13.

²⁶ TACITUS, *Germania* 14: „*Cum ventum in aciem, turpe principi virtute vinci, turpe comitatu, virtutem principis non adaequare.*“

²⁷ TACITUS, *Germania* 14: „*Principes pro victoria pugnant; comites pro principe.*“

²⁸ HEATHER, 1996, s. 75-76.

²⁹ TACITUS, *Germania* 13: „*Tum in ipso concilio vel principum aliquis vel pater vel propinqui scuto frameaque iuvenem ornant.*“

a u Severanov pretrvalo ešte dlhšie.³⁰ Keď longobardský kráľ Rothari v roku 643 vydal zákonník, nechal ho ešte, aspoň formálne, schváliť slávnostnou procedúrou (*gairethinx*) na zhromaždení ľudu (*exercitus*) podľa „zvyku kmeňa“. Prítomní svoj súhlas vyjadrili azda rovnako ako za čias Tacita – údermi zbraní do štítov. Keďže sa *gairethinx* v longobardskom zákonníku spomína aj pri iných právnych aktoch, napríklad pri prepúšťaní otrokov či darovaní majetku, zdá sa, že v tomto čase už malo zhromaždenie skromnejšiu účasť a jednoduchší priebeh. V právnom zmysle ním bolo akékoľvek stretnutie slobodných Longobardov a zároveň právoplatný akt darovania.³¹

Za kráľa považoval Cezar Ariovista, ktorý bol pôvodne jeho spojencom a priateľom. Jeho kráľovskú hodnosť (*basileia*) mu potvrdil aj Rím.³² Či bol kráľom aj podľa germánskych zvykov, nevieme. Nie je však prekvapením, že aj ďalší úspešní germánski vodcovia a protivníci Ríma, napríklad Arminius a Marobud, dobre poznali rímsky spôsob života, organizáciu a vojenstvo. Iní, ako dokladajú ich mená, boli dokonca rímskymi občanmi, ale z rôznych dôvodov sa vrátili domov. Dokonca aj neskôr, v 5. a 6. storočí, spolupráca s Rimanmi a zastávanie rímskych úradov alebo vojenských hodností boli pre jednotlivých vodcov jasnou výhodou voči ostatným. Germáni, ktorí nejaký čas žili v Rímskej ríši alebo slúžili v rímskej armáde, si uvedomovali dôvody rímskej prevahy a príčiny germánskych porážok. Vedeli, že bez jednotnej a pevnej vlády nezávislosť svojich kmeňov neuchráni. Snažili sa preto uplatniť niektoré rímske prvky vládnutia a velenia, čo však znamenalo koncentráciu a centralizáciu moci v rukách jedného človeka, a teda obmedzovanie kmeňových aj individuálnych slobôd. Narážali tak na silnú opozíciu z radov náčelníkov i členov svojej rodiny, ktorí ich vládu považovali za tyranu. Arminius z kmeňa Cheruskov si síce najprv získal veľkú prestíž víťazstvom nad Rimanmi v Teutoburskom

³⁰ TODD, 1999, s. 32; MIŽIČKO, 2004, s. 59.

³¹ Edictum Rothari, 386: „*per gairethinx secundum ritus gentis nostrum.*“ *Leges Langobardorum*. In *MGH : Leges (in Folio) 4* (ďalej LL). PERTZ, Georg Heinrich (ed.) Hannoverae : Imp. Bibliopolii A. Hahniani, 1868. Pozri: JARNUT, Jörg. Gens, rex and regnum of the Lombards. In *Regna*, s. 416; POHL, Walter. Memory, identity and power in Lombard Italy. In HEN, Yitzhak – INNES, Matthew (eds.) *The uses of the past in the early Middle Ages*. Cambridge : Cambridge University Press, 2000, s. 12-13; CHRISTIE, Neil. *The Lombards : The Ancient Longobards*. Oxford ; Malden MA : Blackwell, 1999, s. 113. V tej dobe však už *gairethinx* mal len formálny význam a stačilo, ak sa na určité účely zišlo len pár slobodných mužov, pozri: Edictum Rothari 172: „*thinx quod est donatio...Si quis res suas alii thingare voluerit...ante liberos homines ipsum gairethinx faciat.*“ V zákonníku sa viackrát objavujú slová *thingare*, *thingatus*, *thingatio* a *thinx*, ktoré majú význam „darovať“, „darovaný“, „právoplatné darovanie“ a „dar prostredníctvom právneho aktu“. Kým druhá časť slova, *thinx*, súvisí so všegermánskym slovom pôvodne znamenajúcim „snem“, prvá zrejme predsa len bude mať pôvod v slove **gais/gair* – „oštep“, ktoré je súčasťou aj viacerých mien (long. Gairimund, Gairipald, Gairipert, Gairuald, ale tiež stále bežných Gerard, Gerald, Ro(d)ger, Edgar, Berengar).

³² CAESAR, De bello Gallico I, 31: „*Ariovistus, rex Germanorum*“; PLUTARCHUS, Vitae paralellae : Caesar 19; CASSIUS DIO, Historia Romana XXXVIII, 34, 3. *Dio Cassius : Roman history, IX Vols.*, CARY, Earnest (Trans.). London : William Heinemann ; Cambridge MA : Harvard University Press ; New York : The MacMillan Co., 1914–1927.

